

DEYRİZOR ÇATIŞMALARI: İŞİD'E KARŞI SDG-ARAP İTTİFAKI SONA MI ERİYOR?

İBRAHİM AYDIN

Başkan Danışmanı ORSAM

“

Deyrizor'da yaşanan çatışmaların arka planında, sadece yerel aşiretlerle PKK/YPG-SDG arasındaki bir anlaşmazlığı değil, uluslararası aktörlerin stratejik çıkarlarının etkilerini de görmek gerekmektedir. Bu anlamda çatışmaların, ABD'nin İran'ı bölgede sınırlandırmak için yeni partner arayışında olduğuyla ilgili iddialar üzerine gelişmesi ayrıca kayda değerdir.

”

Suriye'de genel olarak çatışmaların durağanlaştığı son dönemlerde en dikkat çeken olay, 27 Ağustos 2023 tarihinde ülkenin doğusundaki Deyrizor ilinde ABD destekli terör oluşumu Suriye Demokratik Güçleri (SDG) ile Arap aşiretleri arasında yaşandı. Bu aktörler arasındaki çatışmaları tetikleyen gelişme, terör örgütü YPG güçlerinin SDG'ye bağlı Deyrizor Askerî Meclisi Başkanı Ahmed el-Habil'i gözaltına almaları oldu. Bu olay üzerine el-Habil'in aşireti el-Bekir'in bağlı olduğu Ukeydat (Akidat) konfederasyonu lideri Şeyh İbrahim Halil el-Hafel,

SDG'ye savaş ilan etti. Bölgede birçok aşiret de SDG'ye karşı el-Habil'i sahiplendi. Hatta liderleri SDG yanında duran bazı aşiretlerin üyeleri bile SDG'ye yönelik isyana katıldı. Çatışmalar kısa sürede Haseke, Rakka ve Münbiç kırsalına da yayıldı. Rejim yanlısı bazı milislerin Fırat'ın doğusuna geçip ça-

tışmalara katılması bölgede ger-
ginliği daha da tırmandırdı.

Deyrizor Askerî Meclisi, SDG'nin tamamen bir Arap bölgesi olan Deyrizor'u doğrudan kontrol edememesi üzerine kendisine bağlı olarak oluşturduğu bir yapıdır. SDG, bölgeyi bu yapı üzerinden kontrol etmektedir. Meclis, Deyrizor kentinin güvenliğini sağlamak ve terör örgütü Irak ve Şam İslam Devleti'ne (İŞİD) karşı mücadelede SDG güçlerine verdiği destekle kilit bir roldeydi. Ancak Askerî

Meclisin Komutanı Habil, SDG'ye bağlı olmasına rağmen bağımsız davranıyordu ve SDG'yi Deyrizor'dan uzak tutmayı başarmıştı. Habil'in kontrolden çıktığı fark edilince de bu müdahale gerçekleşti.

SDG'NİN BÖLGEYE GELİŞİ

ABD liderliğindeki Koalisyon Güçleri'nin İŞİD'e karşı mücadeleye destek olmak amacıyla Suriye'ye girerek operasyonlara başlaması ve 2017 yılında YPG liderliğinde Suriye Demokratik Güçleri'ni (SDG) oluşturarak mücadeleyi Kürtlerin yaşadığı bölgelerin dışına taşımaları neticesinde terör örgütü PYD/YPG, Deyri-

zor dâhil birçok şehrin kontrolünü ele geçirdi. Deyrizor'da fiili bir özerk yönetim oluşturan SDG, bölgenin tamamen Araplardan oluşması dolayısıyla bölge halkının hoşnutsuzluğunu gidermek adına bölgenin yönetimini yerel sivil ve askerî konseylere bıraktı. Ancak vitrinde Araplar olmasına karşın organizatör güç PYD/YPD idi. Dolayısıyla bölgeyi İŞİD'in elinden kurtarma bahanesiyle bölgeye PYD/YPG'nin girişinden itibaren Arap aşiretleriyle gerilim başladı. Deyrizor'da Mart 2019'da birçok aşiret üyesi güvenliklerinin sağlanmaması, yönetimden uzaklaştırılmaları, kendilerine yönelik ayrımcılık, baskıcı yönetim, Arap gençlerin zorla silah altına alınması,

keyfi tutuklama ve adam kaçıрма olayları, tutuklanan binlerce insanın akıbetinin bilinmemesi ve doğal kaynaklara el konulması gibi birçok nedenle haftalarca süren protestolar düzenledi. Örgütün aşiret liderleriyle görüşmeleri somut çözüm üretmedi ve çatışmalar her seferinde ABD müdahalesiyle geçici olarak çözüldü ya da daha doğrusu geçiştirildi.

Aslında Suriye’de Kürtlerle Araplar arasındaki çatışma ilk defa yaşanıyor da değildi. Her ne kadar iç savaş sürecinde IŞİD ile ortak düşmanla mücadele ya da korunma saikiyle Arap aşiretleri ve PYD/YPG arasında bir iş birliği var gibi gözükse de Suriyeli Araplar, geçmişten bu yana rejimin Kürtlere yönelik yabancılarla iş birliği ve bölücülük suçlamaları gibi negatif propagandalarının da etkisiyle Kürtlere pek olumlu bakmazdı. Bu kapsamda geçmişte Kürtlerle Araplar arasında bazı çatışmalar yaşandı. Bunların en kanlı olanı Kamışlı’da 12 Mart 2004’te bir futbol maçı dolayısıyla yaşanan ve onlarca insanın ölümüyle sonuçlanan olaylardı. Yaklaşık bir hafta süren olaylar, Kürtlerin yaşadığı şehirlerde Kürt merkezli siyasi bir yöne kaymış ve rejim, kalkışmaları bastırmak için Arap aşiretlerinin silahlı güçlerini kullanmıştı. Rejim benzer şekilde 1982 yılında Hama’daki Müslüman Kardeşler Operasyonu’nda da Araplara karşı bünyesinde Kürtleri de barındıran silahlı güçleri kullanmıştı. Bölgede Arap ve Kürt aşiretleri arasında derinleşen bu bölünme ve toplumsal kırılmalar Suriye isyanı sürecinde de kendisini gösterdi.

İç savaş sürecinde 2014 Ocak ayında PYD/YPG’nin ele geçirdiği bölgelerde özerklik ilan etmesi üzerine Suriye Ordusunun ilan edilen özerkliği ortadan kaldırmaya yelendiği esnada, bölgede çoğunluğu oluşturan Arap aşiretleri de PYD/YPG’ye karşı “Doğu Aşiretleri Ordusu” (Ceys Aşair el-Şarkıye) adı altında bir ordu kurmuş ve Kürtlerle Araplar arasında çatışmalar yaşanmıştı. Benzer şekilde Ekim 2015 tarihinde Halep’te Kürtlerin yoğun olduğu ve güvenliğinin de YPG güçlerince sağlandığı Eşrefiye mahallesine, muhalif Arap unsurların girmek istemesiyle iki güç arasında çatışma yaşanmış, aynı yılın kasım ayında bu kez Resulayn şehrinin kontrolünün ele geçirilmesi amacıyla çatışılmıştı.

AŞİRETLERİN SURIYE İÇ SAVAŞINDA ROLÜ

Suriye’de aşiret asabiyesi her zaman etkin olmuştur. Bu durumun farkında olan Hafız Esad, yönetimi ele geçirmeyi müteakip Suriye kırsalında devlet otoritesini tesis edebilmek ve sadakat ilişkilerini şekillendirmek adına aşiretler ve şeyhleriyle ittifaklar geliştirmiş ve devletin güvenlik ve istihbarat birimlerindeki kritik pozisyonlara sadık aşiret üyelerini atamıştı. Esad yönetiminin hassas dengeler üzerinden yürüttüğü bu aşiret siyaseti, Kamışlı örneğinde görüldüğü gibi ülkenin kuzeyinde bulunan Kürt aşiretlerinin yaşadığı bölgelerde de kendini gösterdi. İç savaş sürecinde de merkezî devlet otoritesinin zayıflaması, Araplar ve Kürtler açısından aşiret aidiyetinin güçlenmesine vesile oldu ve aşiret asabiyesi giderek güçlü siyasi anlamlar taşımaya başladı.

Rejime yönelik protesto gösterilerinin başladığı yer olan Dera bölgesi de yoğun bir aşiret bölgesiydi ve gösterilerde aşiret asabiyesi etkin rol oynadı. Hatta geniş katılımlarla gerçekleştirilen cuma namazı çıkışındaki gösterilere “Aşiretlerin Cuması” adı verilmişti. Aşiretlerin protestolarda artan etkisi üzerine, PYD/YPG de hem Kürt aşiretlerini konsolide etmek hem de kontrolü altındaki bölgelerdeki Arap aşiretlerini yanına çekebilmek adına sivil yönetimler oluşturarak Arap aşiret üyelerini alt seviyede bu yönetimlere eklemeye çalıştı. Hatta bu maksatla PYD/YPG “Aşiret Barış Meclisi”ni kurdu. Bu görünüşteki çoğulcu yapının meşruiyete kaynaklık etmesi isteniyordu.

PYD/YPG-SDG’nin bu yaklaşımı Deyrizor’daki olaylara ilişkin açıklamasında da görüldü. Açıklamada “bölgedeki Arap aşiretleriyle kendileri arasında herhangi bir anlaşmazlığın bulunmadığını, operasyonun IŞİD hücreleri, uyuşturucu çeteleri ve suçlularla mücadele maksadıyla “Güvenliği Güçlendirme Operasyonu” adı altında gerçekleştirildiği” iddia ediliyordu. Halbuki operasyonun, terör örgütünün IŞİD’le mücadele savyiyle perdelemeye çalıştığı Suriye’nin kadim halklarını, şiddet, baskı ve temel insan hakları ihlalleriyle tahakküm altına alma girişimi olduğu biliniyordu. Üstelik PYD/YPG-SDG’nin kontrolü altındaki halka yönelik bu şiddet yanlısı tutumu, değil Arapları, Suriyeli Kürtleri bile temsil etmediğinin açık bir göstergesiydi. Başkaldırı da bu şiddet ve zulüm sürecine karşı bir direnişti.

ABD'NİN İRAN'I SURIYE'DE SINIRLANDIRMA GİRİŞİMİ

Deyrizor'da yaşanan çatışmaların arka planında, sadece yerel aşiretlerle PKK/YPG-SDG arasındaki bir anlaşmazlığı değil, uluslararası aktörlerin stratejik çıkarlarının etkilerini de görmek gerekmektedir. Bu anlamda çatışmaların, ABD'nin İran'ı bölgede sınırlandırmak için yeni partner arayışında olduğuyla ilgili iddialar üzerine gelişmesi ayrıca kayda değerdir. ABD, İran'ın Irak üzerinden Suriye içlerine uzanan lojistik hatlarını kesmek amacıyla 2021 yılında Haseke sınırına PKK/YPG ile yakın ilişkiye sahip Arap Şammar Aşireti üyelerinden oluşan "Sanadid Güçleri"ni yerleştirdi. Aynı tasarıda güneyde Tanf Üssü'nde yetiştirilen muhalif Arap güçlerinin de Sanadid Güçleri'yle koordineli şekilde hareket ederek sınır geçişleri üzerinde İran'a karşı bir set oluşturmaları planlanıyordu. Nitekim anılan güçlerle İran'ın, Irak üzerinden Suriye'ye kara geçişleri kısmen engellendi. Bu şekilde sınır geçişi kuzeyden ve güneyden sınırlanınca, merkezî konumda yer alan Deyrizor'un bu ikmal hattı üzerindeki önemi ortaya çıktı ve bu hattın

da kesilmesi maksadıyla Sanadid Güçleri Deyrizor'a geçirildi. Ancak bu geçiş, aşiretler arası rekabet ve askerî konseyin bölge hâkimiyetini kaybetme riskini ortaya çıkardı. Çünkü Haseke merkezli Şammar aşiretiyle Deyrizor'da konuşlu Akait aşireti üyeleri arasında geçmişe dayalı gerilimler söz konusuydu. İşte Deyrizor Askerî Konseyi Başkanı'nın tutuklanması böyle bir zamanlamada gerçekleşti.

ABD'NİN PARTNER DEĞİŞİKLİĞİ Mİ?

Temmuz 2014'te IŞİD'in Ayn el-Arab'a (Kobani'ye) ilerlemesi sürecinde ABD'deki düşünce kuruluşları, neredeyse tüm raporlarında Amerikan yönetimini PYD/YPG ile ilişkiler kurulması yönünde harekete geçmeye çağırıyorlardı. Önerilerinin özü, PYD/YPG'nin PKK'dan ayrı tutulması ve Suriye'de güvenilir bir müttefik hâline getirilmesiydi. Çünkü ABD'nin başlangıçta Özgür Suriye Ordusunu (ÖSO) kendi kontrolünde bir yapı hâline getirme gayreti başarısız olmuştu ve IŞİD'in bölgede etkisizleştirilmesi bu önerilere göre ancak PYD/YPG ile mümkün gözüküyordu. Üstelik Arap aşiretleri de PYD/YPG üzerinden kontrol

edilebilecekti. Bunun üzerine ABD tarafından, ÖSO bünyesinde radikallerin varlığı bahane edilerek PYD/YPG'ye yönelindi. Gelinen noktada ise ABD garantörlüğünde Arapları PYD/YPG ile ortak yapmayı hedefleyen Suriye Demokratik Güçleri (SDG) projesinin de tutmadığı ve ABD'nin 2019'dan itibaren Suriye'nin kuzeydoğusunda kurmaya çalıştığı yapının çatladığı görüldü. Böyle olunca da ABD'deki Hudson Enstitüsünde çıkan bir rapor ve akabindeki haberlerde; ABD'nin YPG'den vazgeçip Arap aşiretleri ve Deyrizor Askerî Meclisiyle bölgede özel bir yapıyla çalışacağı veya çalışması gerektiği argümanı işlenmeye başladı. Anlaşılan o ki savaşın değişen karakteri, ABD'nin çıkarları doğrultusunda partner değişimi ihtiyacını da ortaya çıkarmıştı.

Sonuç itibarıyla Deyrizor'da yaşanan kaosu nedeni, Suriye'de IŞİD terör örgütüyle mücadelede, PYD/YPG gibi bir başka terör örgütünün partner yapılması ve bu bölgenin yönetiminin örgüte bırakılmasıdır. Bu kapsamda Kürtlerle aynı gerekçelerle ayaklanan Arap halkının terör örgütü gibi gösterilmesi, halkın kriminalize edilmesine neden olmuş, nüfusunun tamamı Arap olan Deyrizor'un, omurgasını YPG'nin oluşturduğu SDG'nin yönetimine bırakılması da Arapları tahrik edince başkaldırı kaçınılmaz olmuştur. Krizin nereye evrileceğini kestirebilmek güçtür. Ancak sonuç ne olursa olsun gelişmelerin, sadece SDG-Arap ittifakını bitirme ihtimalini ortaya çıkarmakla kalmadığı, şimdiden Suriye'deki Arap-Kürt ilişkilerini ciddi anlamda zedelediği söylenebilir. ■